

BIHARI ROMÁN SZOKÁSOK ÉS HIEDELMEK EGY MAGYAR KATOLIKUS PAP SZEMÉVEL

BARNA GÁBOR

Az 1970–1980-as évek fordulóján egy munkaközösség dolgozott a Tiszazug néprajzi feltárásán. Elmélyült kutatásokat végeztünk Csépan (Jász-Nagykun-Szolnok megye) azzal a céllal, hogy a török hódoltság utáni telepes községről tanulmánykötetet jelentessünk meg.¹

Csépa sajátos települése a Tiszazugnak. A református környezetben római katolikus, kevés evangélikus lakossal. Egykor kispapok település volt. Lakói a XVIII. század első harmadában és közepén főleg Nógrád megyéből érkeztek mai lakóhelyükre.² A kutatásban felhasználtuk a plébániai irattár adatait is. Az irattár levelezései között találtam egy levelet, amelyet 1876-ban a béli³ plébános, Hamvay Károly⁴ írt az akkori csépai plébánosnak.⁵

A levelet hat nagyalakú oldalra olvasható, szép kézírással írta Hamvay Károly. Az oldalak számozatlanok. Borítékja hiányzik. Jelzete nincs.

Az 1876. június 5-én kelt levél válasz Entzinger Ignác 1876. május 24-i levelére. A levél tartalmilag több részre tagolható: 1.) Az első oldalon megmagyarázza, hogy miért tett örökös misealapítványt Csépan, hogyan jutott az alapítványra tett összeghez. 2.) Majd reflektálva Entzinger Ignác valószínű panaszkodására a kedvezőtlen tavaszi időjárás kapcsán, részletesen beszámol a Fehér Körös völgyi⁶ természeti csapásokról. 3.) Ezt követően családi ügyeit hozza szóba, s a csépai bíró neve kapcsán egy Domján nevű ismerőséről ír. 4.) Ezt követi levelének leghosszabb része, amelyben a béli románok - korabeli szóhasználattal oláhok - szokásairól, hiedelmeiről, mentalitásáról, vallásságáról ír. A gyakran használt román kifejezések valószínűsítik, hogy Hamvay valószínűleg szintén tudott románul. Egy ízben utal a román és latin nyelv rokonságára.

Leírása a tájékoztatás igényével készült, kívülállóként mutat be egy másik kultúrát, s az azt hordozó embereket. Rövid, legtöbbször felületes és elnagyolt megjegyzései azt mutatják, hogy Bélnen és közvetlen környékén a magyar katolikusság és a román

¹A kötet meg is jelent: Barna 1982.

²További részleteket lásd: Botka 1977, Barna 1982, Barna 1996.

³Bél, Bihar m. Ma Bélin, Románia. Fényes Elek szerint „oláh mezőváros” 1022 oláh, 95 magyar, 130 tót, 120 cigány lakossal, 210 r.k., 15. református, 445 görög katolikus, 697 óhítú, 20 zsidó lakossal. Birtokosa a Nagyváradai püspökség. (Fényes 1851: I. 109–110.) Bél a Nagyváradai Egyházmegye Fekete-Körösi egyházkerületéhez, esperességéhez tartozott az 1878-ban megjelent Egyetemes névtár szerint Bél plébániája 1333-ban keletkezett, anyakönyveit 1744-től vezetik. Templomát Szent Erzsébet tiszteletére szentelték. Kegyura a nagyváradai püspök. Híveinek száma: 275. Az egyházközség nyelve magyar. S. Somogyi K. (szerk.) 1878: 262.

⁴Hamvay Károly életéről semmi részletet nem tudok. A levél első bekezdéseiből azonban arra következtethetünk, hogy csépai származású volt, vagy legalábbis rokonai voltak Csépan. Valószínűsíti a kötődést, hogy örökös szentmise alapítványt tett Csépan, ennek kapcsán született meg levele.

⁵A plébános ekkor Entzinger Ignác volt, aki 1858–1898 között működött Csépan. Botka i.m. 228. Életéről és működéséről részleteket nem tudok.

⁶Bél a Béli hegység délre, a Fehér Körösbe torkolló patak völgyében fekszik.

lakosság kultúrája nem keveredett. A távol élő, a román kultúrát nem ismerő ember számára adatai azonban tájékoztatóak lehetnek. Szükszavúsága mögött a levél műfaja is állhat. Jóllehet így is hat oldalon keresztül írt. Leír jelenségeket, ritkán általánosít, általában nem ítél. Levelében azonban benne van az előítéletes gondolkodás számos eleme is.

Hamvay Károly levelének betű szerinti közlése konkrét helyhez és időponthoz kötött megfigyelések leírása. Ez adja értékét, valamint az, hogy igyekszik változásaiban is tükröztetni az ottani kulturális jelenségeket.

„D.J.K.

M.A.

Főtisztelendő Plébános úr! Krisztusban szeretett Testvér!

Május 24-én 24-ik szám alatt kelt becses levelére ma lehet szerencsém válaszolni s tudomására hozni: miképp jött birtokomba Önhez örökös alapítványul szt. misékre küldöttem „Sorsjegy”.

1854-ik évben a Felség által az összbirodalom polgárai fellévéen hiva önkéntes kölcsön adásra az összbirodalom szükségéi fődözésére, én is 100 frtal ezüst pénzben járultam e célra, s ezen összegről két darab 50-50 ezüst forintról szólló Allam Kötvényt kaptam bizonyos számú szelvényekkel, mellyek felmutatása mellett, évenként 4 ft. 60 kr. kamatban részesültem.

A Szelvények határ üdeje lejárt, az Állam Kötvényt újabbal kicserélés végett Aradra küldöttem Wallfisch nagy kereskedő zsidóhoz, egy plebános barátom tanácsára, aki ugyan azon zsidónál cserélte ki hasonló kötvényét szerencsésebb sikerrel; mert ő az eredeti kötvényhez mindenben hasonló új Kötvényt nyert, nekem pedig egy zsidó szomszédom által a Főtisztelendő úrhoz áttemem 100 osztrák forintos Sorsjegyet küldötte.

Ügyem tisztába hozására nevezett zsidóval, üdövel rögtön nem rendelkezhetvén részint elfoglaltságom és Arad távolsága miatt; részint, mert a milliómosnak ismert, fényes palotával bíró, szélesesen kiterjedő kereskedést üzö, magas hirben álló, liberalis szellemü zsidó, a kicserélés után rögtön, sokak megkárosításával megbukott, - meg kelle tehát nyugodnom a sorsban.

Helyeslem a Főtisztelendő úr nézetét s szívesen beleegyezek a Sorsjegy eladásába és a váczy Megyében⁷ divó szokásba alapítványom kezelését illetőleg - reméllvén: annak üdejében az eljárás eredményéről engem értesíteni méltóztatik.

A májusi fagy nállunk is kimutatta romboló erejét, tönkretett mindent, a szöllők kivételével, mert illyennel nem birunk.⁸ A fagyot megelőzte a hernyók milliárd sokasága, mellyek gyümölcs fáinkat a szó egész értelmében lekopasztották. E csapást nyomban követte a Kolumbácsi – Csépán nevééről sem ismert – legyek temérdek sokasága, déli szelek által a Bánátból⁹ szülőföldjéről hajtva, melyek egy hétig tartott garázdál-

⁷Csépa a Váci püspökséghez tartozik ma is.

⁸A szőlőtermelést a béli kistáj mikroklimája nem tette lehetővé. A XIX–XX. században Bétől délre, az Arad hegyaljai szőlővidék volt a meghatározó. Vö. Mihalca – Lazea 1990.

⁹A Bánát név a Bánság, Temeschwarer Banat német, ill. németes magyar neve. Régi magyar neve Temesköz.

kodásuk után szinte szél által Isten tudja merre és hová elhajtattak. Néhány darab szarvas marhák hullottak el csipésök miatt, a lovak feldagadtak. Szarvas marháját kiki éjjel legeltette, hajnalba istállóba kötve földig érő ganaj füstbe késő estig tartotta. A várost sűrű füstfelleg borította. A füstön kívül használtak petróleumot, terpetint, kulimászt, némely a fokhagymás ecetet, bekenvén a marha gyengébb részeit naponta. Csipésök után vér bugyant ki, s az emberek égető fájdalmat éreztek. Én úgy vélem, a szarvas marha akkor hull el, ha fülibe és orrába buvik e légy. Nagyobb a muslicánál, kemény, sárgabarna testtel; gonosz szemtelen állatok, erővel bujnak az ember szemébe, orrába. Ezrenként telepedtek a marhákra, mellyek egész erejükből futottak ki merre látott szemével, tüskön bokron keresztül. pár nap mulva ismét meglátogatott bennünket egy raj. Szerencsénkre az eső tönkre tette őket. Csak is az eső az ő gyilkosuk.

Ápril havában égető napok tikkasztottak bennünket, május folyton tartó esővel ostorozott. A lég hideg, a fűtést újból kelle kezdenünk. Áprilban a szárazság miatt szántani nem lehetvén, pár nap előtt végezték be a tengeri vetést. A búza vetés sinylik, a fű nem nő és ritka.

Méltóztassék Nemzetes Domján¹⁰ Lajos bíró urat szives tiszteletem kijelentésével, őszinte szives köszönetemről értesíteni küldött leveléért. Igen szerettem volna tudni mikor, mely évben s mi áron vesztegette el Mihály öcsém fekvőségét¹¹. Óhajtottam volna becses levelére levélben válaszolni. – Egy Domjánnal, ki csépai közbirtokosnak¹² mondá magát, valamint boldogult plebános elődöm néhai csépai esperesplebános László János, úgy én is baráti viszonyban állottam vele. A szomszéd Arad megyében Borosjenőben lakott mint az Aczél család tisztartója; kitünő gazdatiszt. Utóbb Arad hegyei között egy oláh falut haszonbérbe birt, ahol, mint vélem, élete pályáját be is végezte.

Gondolom, a Főtisztelendő úr csak nevére ismeri az oláht; hizelgek magamnak, nem leszek terhére, ha e nép szokásaival megismertetem. – E nép kevéssel megelégszik s épp azért az ipar nem is igen virágzik körötte. A leginy bár mely szegény meg házasodik azon főbb indokból, hogy legyen aki neki ruhát sző és varr, leendő gyermekei mikénti táplálásól nem aggódik „Bun Domne Zeu” Jó az Isten, – Három napi szántás neki elegendő, a többit pótolja a gyümölcs, főleg a szilva, mely itt bőven terem és a fa, melyet messze földre visz s gabonát hoz árán. A tengeri lévén főbb eledele, ennek mivelésére fordítja fő figyelmét, ennek lisztjéből süti sovány kenyerét, főz puliszkát, sóba vízbe paszujt /bab/. A tej kedvenc eledele, a jó módu gazda tejjel fejezi be Húsvét napján ebédjét. Itala a pálinka, bölcsőből kilépő gyermekébe már tölti, hogy erőt nyerjen; az asszonyok épp úgy leisszák magukat mint a férfiak, ekkor összefogódzva dalolva járnak az utcán. A részeg leggyöngédebb ápolásban részesítik, haza viszik, lefektetik; korcsmai veszekedés ritkaság közöttök. – Ruházatuk szűr, hasonló szövetű „Szummán” – Assummere latin szóból; a magyaroknál Kanko vagy Daróc – „kuzsuk” /ködmön/, kalap bocskor /Opinus/. – Házaik fából építvék szalmával fedve, kívül belül rondák, meszeletlenek, telve poloskával. – Régibb koru falusi papjaikat a szakálrol lehet felismerni, paraszt hiveikkel hasonló ruhába járnak, abban végzik papi teendőiket, szántanak, fuvaroznak, együtt isznak, lerészegednek; rossz írás, baktató olvasás kimeríti tudományukat. Az újabb koruak valamivel műveltebbek, magyarul többnyire

¹⁰Domján, csépai nemes család.

¹¹Ez is jelzi, hogy csépai illetőségűek lehettek. Hamvay Mihályról semmi további részletet nem sikerült megtudnom.

¹²Közbirtokos = nemes.

beszélnek, reverendát viselnek, de papi teendőiket civilben is végzik. Ha felesége elhal, asszonyt visz be házába, gyermekeket nemz s ebben épenugy nem botránkoznak meg a hivek, mint részszegségében nem. Falu helyeken ritkán miséznek vasárnapokon, csak liturgiát tartanak, hétköznap soha, valamint vecsernyét sem, csak harangoznak. – A Preszkurát¹³ miséhez özvegy vén asszonyok dagasztják és sütik búzalisztból, egy kereszteskét nyomva a tésztára; ezt veszi ki a pap miséhez. Láttam egy falusi Papnál illy féle süteménnyel ágya alját tele töltve, lehetett 4 véka; sertéseinek szokta adni a pap. – Ismertem papot a ki elébb csósz, egy másik kondásból lett, kiszabadulván a börtönből, jó pénzért pappá szenteltette magát. – Hajdan nem volt ritkaság lopottat a templom padlásán, az oltár mögött lopott tehenet kötve találni; a Templomok többnyire a falun kívül magas helyen állnak.

A babona nagyban divik közöttök. Szent Ilie /Illés/ napján¹⁴ világért szénát nem gyűjtene, mert e szent igen haragos, a menykövel kénye kedve szerint játszik. Nem egyszer történt, hogy az ő napján gyűjtött bogjába, amidőn elkészült azonnal menykövet csapott bele s menthetetlenül elégett. Van egy boszorkány /Marcz Sára/, Kedd este,¹⁵ ki miatt az asszonyok fenni nem mernek kedden este. – Hogy a jég el ne verje a határt minden héten nyáron egy napot ünnepelnek a nők, utcán ülnek, trécselnek /e szó oláh eredetű Tretrécse = fecsegni/. – Szent György¹⁶ előestéjén a fiuk körül állják a falut magasabb helyeken, egymásnak kiabálnak, hogy a boszorkányokat elűzzék, némely boszorkányoknak vélt vén asszonyokat név szerint ki is kiabálnak; a kapura, utca ajtóra s az istálló szömöldökre vadrózsa ágakat illesztenek, hogy a boszorkány be ne mennyen a tehenek megrontására; Szt. György napján némely asszony a hid alá buvik, melyen a tehén csorda át megy, hogy tejet lopjon a maga tehene tőgyébe. – Vízkereszt előestéjén roppant kolompolást űznek az utcán a gyerekek, hogy a békák elpusztuljanak. – A tehén szarvát kifurják, egy szem buzát, sőt tesznek bele és ezen tehenet a boszorkány meg nem ronthatja, tejét el nem lothatja. Ha a tehén tejinek baja van, tőgye dagadt, vannak értelmes asszonyok, kik a tehenet Deszkintálják¹⁷ = a tehén fölött értetetlen szavakat mormognak, a fájós részeket simogatják és deszkintált vízzel mosogatják. Így deszkintálják a beteg részeket embereken is. – Nyaka vágó Szent János napján késsel nem esznek.

Esőért könyörögvén egy leánykát zöld ágakba burkolnak s több apró leánykák-tól kísérvé az utcákon e szavakat kiáltják: „Ploe Domne ploe” – /Esőt Uram esőt/ s a házaktól kifutó asszonyok, leányok egy egy fazék vízzel a zöld ágakba burkoltat leöntik.¹⁸ – A maguk faragta durva koporsóra lapos födelet illesztenek, a holtat 4 ökrös szekéren viszik, melyek szarvára apró, a verestarka zászlók karfa végeire hosszú kendőket kötnek, a női háznép, a rokonok, ezek hijányában a szomszéd nők, ahányan felférnek, a koporsóra ülnek, sirnak, jajgatnak, felmondják a megholt búcsú szavait, szokásait, szava járását. Menetközben a temetőig hatszor-tizenkétszer meg meg áll a pap, mindannyiszor egy egy Evangéliomi szakaszt énekelve felolvas a fizetés nagysága szerint, üres thuribulummal¹⁹ füstöl, az alatt a sírók felálva mélyen halgatnak, a menet

¹³Preszkura – proszkura = a keleti rítusban az áldozáshoz használt kenyér.

¹⁴Vö. Ghinoiu 1977: 177.

¹⁵Marcz Sára = Marți Săara. V.ö.: Ghinoiu, 1977: 117.

¹⁶Singiorz. V.ö.: Ghinoiu 1977: 172–173.

¹⁷Descântecul = ráénekel, ráolvas. Vö. Ghinoiu 1977: 61–62.

¹⁸Vö. paparuda, Ghinoiu 1997: 146–147, Ujváry 1980, a románokról 135–140.

¹⁹Thuribulum = liturgikus füstölő.

megindulásával újra kezdik a jajgatást. Az átmenők „Je jérte Domne Zeu peccata luj” – Bocsássa meg Isten bűneit – kívánják; ugyan ezt kívánja a nép a temetőből kindulva. – Voltak esetek, hogy a pap a sir szélén állott elő követelésével a fizetést illetően, főképp a nyilvános bűnösért; mind addig alkudozott, a feloldozást megtagadta, míg a szegény özvegy nő fejős kecskéjét vagy tehenét oda nem ígérte. Míg a pap kint ténykedett, az alatt bent szorgalmasan kutatták a gerendákat, szurkálták a szalmás ház ereszt, hogy a megholtnak lelke valamiképp honn ne maradjon. E szokás ugyan, mely főképp a falukon divott – valamint az is, hogy a halott markába vagy feje alá uti költségül krajcárt tettek, ma már ritkán fordul elő. – Előtte elmenő papot azzal tiszteli meg, hogy ülő helyéből feláll; midőn kezét csókol, a pap kezét homlokához üti, a pap kezeszetet vet reá. – A bosszúállás fő tulajdona, a megbántást évekig nem felejt el s megbosszulja; egymással nyájasan beszélnek „Dragu mnyo” – kedvesem, „Dragu bácsi” kedves bátya. „Orit csel bun” – Jó ember gyakori szavak beszéd közben.

A fiatalság nem gyónik, csak az öregek, s ezek sem áldoznak, csak némellyik; aki áldoz, az tekintélyt s hitelt nyer beszédjének. Az oláh minden csekélységért esküszik, magát átkozza, Istennel vereti, hogy higgyék mondását; de aki azt monda „Je am Communicat” Én már áldoztam, az előtt mindenki meghajlik, szavába senki sem kételkedik. – A Mászlu; Utolsó kenet, feladására hét papnak kell lenni; a jobb módú gazdák egészséges korukban veszik fel, vendégséget csapnak „Vinárcz”, pálinka van bőven, a Tisztelendő urak közönségesen leiszszák magukat, olykor össze is kapnak s a jámbor gazda azt hiszi, hogy így lesz sikere a Mászluinak. A részegség nálunk nem bűn, mert „Domne Zeu dat beutura” – az Isten adta az italt. Kik halottal bánnak, megmossák, felöltöztetik, semmihez nem nyúlnak adig, míg kezeiket meg nem mossák a paptul hozott szentelt vízzel, melyért 2 garast fizetnek, mert a halottul „spurkat” tisztátlanná lesz az ember. – Döggel szabadon bánnak. Gyakran látnak boszorkányt macska, hosszú farku fehér vagy fekete kutya képében – hazajáró lelkekkel is találkoznak, esküsznek égre földre, hogy felismerték. Ezelőtt öt évvel itt Beélben találkozott egy oláh éjfél tájban egy asszonnyal, aki a lányával jött hazafelé a temetőből, felismerte őket s olly nagy beteg lett, hogy pár nap mulva belehalt. Az oláhság felnyitotta a sirt s az asszonyt hason fekve találván karót ütöttek szívébe. Megjegyzendő, hogy az asszony, leánya eltemetése után rögtön meghalt, hihető szívfájdalomban elájult s mint varázsló hirben álló, rögtön leánya mellé temettetett – mint tetszhalott. – Nem untatom tovább. Küldök egy schematizmust²⁰ 1871-ik évről, közelebbivel nem szolgálhatok.

Istentől állandó jó egészséget kívánván, testvéri szeretetébe ajánlom maradtam Beélben június 5. 1876.

Szerető testvére és szolgatársa az Urban

Hamvay Károly
plebános”

²⁰A nagyváradai egyházmegye schematizmusáról lehet szó, amelyhez Bél tartozott.

Mag. ö. st.

Ö. Fővárosi Rendőrségi Felügyelőségnek!
 Tiszteletben szeretett Fővárosi!

Május 24-én 24-ik Kam. alatt két becsületeljes ma-
 kea-kezemenem valasztottam s tudomására hozni: melyek
 jóit bizsokomba Onkés örökös Alapítványul stb. Hí-
 séresek költöttem. Szocijegy

1857-én sőtben a Földig által az örsi bizodalom
 polgári-jellein hiva önkénes közlésön adóra, az öffe-
 bizodalom költözési jótételese, eni. 100 forint ex-
 penziben járulom e célra, s ezen östtegeül két darab
 50-50. száz. forintot költö Alföldi Költözési Társaság,
 sironyos stámin. Költözési-közlél, melyek felmunkáson
 melletti ciontintó 4 gr. 50 kr. kam. arban vérszintben.

Az Költözési-közlél határ ideje költözési, az Alföldi
 Költözési társaság költözési négyes stámin. Költözési
 Wallfish nagy kérésedő költözési, egy platinus bariton
 társasága, aki ugyan ottan költözési ciontintó ki hasonló
 költözési stámin. költözési-közlél, mert ő az excedens költ-
 vényhez, mindentben hasonló új költözési nyert, neben
 pedig egy költözési stámin. költözési-közlél a Fővárosi Rendőrségi
 ártatam 100 forintot forintot Szocijegy költöttem.

Tegyeim költözési-közlélre kérésedő költözési, idő-
 vel költözési nem kendelkezett költözési költözési-közlél
 és költözési társasága onian, veszi, onian a Millionaire
 ismert, fény és palotával közt, stámin. költözési-közlél
 költözési költözési, magas költözési költözési költözési-közlél
 költözési, a költözési-közlél költözési költözési költözési-közlél
 költözési költözési költözési költözési költözési-közlél
 költözési költözési költözési költözési költözési-közlél

Helyeslem a Fővárosi Rendőrségi Felügyelőségnek s társasá-
 gon belégyesek a Szocijegy eladásába és a társaságban
 ben költözési költözési költözési költözési költözési-közlél
 költözési költözési költözési költözési költözési-közlél
 költözési költözési költözési költözési költözési-közlél

Az Alföldi Költözési Társaság költözési költözési költözési
 költözési költözési költözési költözési költözési-közlél
 költözési költözési költözési költözési költözési-közlél
 költözési költözési költözési költözési költözési-közlél

göze f.

Szombaton, a Főtűzparlando' sur csak neve-
 től ismeri az Oláhok; hihelyek magammal, nem len-
 nek testhöz, ha e nép szokásaival meg ismeretsem...
 E nép kevéssel mezeiből s épp akkor az igaz nem is igen
 vágyak közt. A lény, bár mely segély meg házas-
 dik azzal jobb indokból, hogy legyen aki neki ruhát
 és étet sora, leendő gyermekei mielőtt kaplatalától
 nem aggodul. „San Domne Teu” „Isaak Doam” — Ha
 rom napi a Kálmán neki legendó, a többi jóvalja a
 gyümölcs, főleg a Kálma, mely itt: Doven Doven és a fa,
 melyet mesze földre vité s gaboris sora azim. A ténge
 xi levén jobb elédle, emek min elédre jövedje főfőjél
 met, emek lipajból suti Jovány Kenyész, józ Dulié
 kaa, sőtá vité pastajó s. bab s. A tej kedvence eledele,
 a jó mind gorda. Lejjel fejezi be Hruvcs nappán sód
 jéta. Ivaku a palinka, bőségtől kelépo gyermekeiből min
 telni, hogy erős nyogon, az affonyok épp egy lejjel
 ingatken mint a lejjel. Ekkor öffe fogadkva elöl
 va járnak az utcán. A véprege leg gyöngéd eb apolás
 san vépreit, haza viték, lefeketék; koromai ve.
 kékedés a kényeg köztől: — Puhazajuk Sür, hason-
 lo Stöveri, Kumman — Abemore latin Söböl, a
Magyaroknál Kanka vagy Dáve — „Hütsek” s. Küding
Kalaz, Boisloc s. Opinus s. — Házait fábul epineit
 a Kalmával, felleve sítöl belöl vóndok, meszeleleket
 telve polókaival. — Régió. Kóru falusi papjaitas a
 Sákából lehe felismeri, panasza hívóit hasonló
 ruhába járnak, abban véppit, papi teendőiket, sár-
 tanok, fuvároknal, együtté isornal, leviszereket,
 vossz és, baktáro olvasás kimevirítudom anyulaa
 az újabb kóruval valamivel minvelebbek, meggyóvól sód
 nyire beszelnek, aereendat viselnek, de papi teendő
 ékeo Civiltén is véppit. Ha felszige elöl, affonyok
 viték le hársiba, gyermekeket nemte s ebben épenygy
 nem bótóandóknal meg a hívok, mind véskégy ságeben
 nem. Oltu helyeken ottán vitéknek Vasárnapiok,
 csak liturgiát tarsanak, hétköznap sód, valamint
 Vécseingé sem, csak harangoznak. — A Excehuise
Mischer övögy Ben anonyol dagafjait és sítit
 kóru lejjel s.

IRODALOM

- Barna Gábor szerk.: *Csépa – tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéről. I-II.* Eger–Szolnok, Palóckutatás, Tematikus és Lokális Monográfiák V.
- Barna Gábor 1996: A csépaiak ősei nyomában Hontban és Nógrádban. Tanulmány Kaposvári Gyula tiszteletére. *Honismeret* 6, 41–45.
- Botka János 1977: *Egy tiszazugi falu Csépa története.* Levéltári Füzetek 3. Szolnok, Szolnok Megyei Levéltár.
- Fényes Elek 1851: *Magyarország geographiai szótára I.* Pesten.
- Ghinoiu, Ion 1977: *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar.* București, Editura Fundației Culturale Române.
- Mihalca, Alexandru–Lazea, Emil 1990: *Tradițiile și experiența culturii viței de vie în zona Aradului.* București, Editura Ceres.
- S. Somogyi K. szerk. 1878: *A Magyar Korona Országaihoz tartozó római katolikus papság és szerzetesrendek egyetemes névtára.* Budapest, Lampel Róbert könyvkiadása.
- Ujváry Zoltán 1980: Esővarázsló szokások és ritusok. In Ujváry Zoltán: *Népszokás és népköltészet.* Debrecen, 119–159.

RUMÄNISCHE BRÄUCHE UND GLAUBENSVORSTELLUNGEN MIT DEN AUGEN EINES UNGERISCHEN KATHOLISCHEN PRISTERS IN BIHAR

GÁBOR BARNA

Das kurze Artikel veröffentlicht den Brief eines ungarischen katholischen Priesters Károly Hamvay, der in den 1870-er Jahren in einem in Mehrheit rumänischen Ort Bél/Belin (Kom. Bihar – Bihor, heute Rumänien) Pfarrer der katholischen ungarischen Minderheit war. Den größten Teil des Briefes widmet er den rumänischen Sitten und Bräuchen, abergläubischen Vorstellungen, die – vermutet er – vor seinem Briefpartner, Pfarrer im Dorf Csépa (Kom. Jász-Nagykun-Szolnok) auf der Großen Ungarischen Tiefebene, völlig unbekannt waren. Sein Brief, voll mit Vorurteilen, beinhaltet auch viele, aber oberflächliche Angaben über das Alltagsleben der Rumänen.